

Ісаков П. М. – кандидат історичних наук,
доцент кафедри пенітенціарної діяльності
Інституту кримінально-виконавчої служби

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка є вкрай негативним економічним, політичним, соціальним явищем. Основні причини, які її породжують, це:

– численні людські пороки (жадібність, егоїзм, корумпованість, несправедливість, які остаточно викоринити неможливо);

– хибна (податкова) політика влади (свідома чи ні), яка робить чесну легальну працю в чинному законодавчому полі не вигідною або просто неможливою.

Проблема України полягає в тому, що зважаючи її на інтелектуально-технічний, економічний, культурний потенціали, рівні розвитку громадянського суспільства, державних інститутів питома вага тіньового сектору економіки в країні становить від 50 % до 60 % її ВВП. Ці показники свідчать те, що: 1) існує смертельна загроза незалежності держави. З такою тіньовою економікою немає майбутнього у жодної держави, оскільки у неї не буде коштів на оборону, безпеку, соціальні виплати, освіту, охорону здоров'я, культуру, а борги з відсотками потрібно рано чи пізно віддавати; 2) корумпованість, безпорадність влади, яка не спроможна виправити наявний стан речей, вкрай негативно позначається на сприйнятті України на міжнародній арені.

Установи виконання покарань (УВП) є віддзеркаленням суспільства і держави з усіма притаманними їм недоліками (враховуючи специфіку контингенту, який відбуває в них покарання). Основними характерними видами тіньової діяльності в УВП є:

– розкрадання державного майна. У зв'язку з реформуванням кримінально-виконавчої системи, створенням нової управлінської вертикалі (замість ліквідованих Державної пенітенціарної служби України та її територіальних органів управління) масштаби цього явища помітно зросли. Цьому

також сприяло повільне проведення реформування, невизначеність та хаос у вищезазначених адміністративно-управлінських ланках перед їх ліквідацією. Цьому сприяють такі чинники: наявність значної частини представників застарілої управлінської ланки в новостворених органах управління (міжрегіональних управліннях, департаментах, управліннях Міністерства юстиції України), з якими старі схеми та зв'язки продовжують діяти; слабкість відомчого контролю (попри створення слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України);

– випуск і реалізація необлікованих товарів, надання неврахованих послуг. Це має декілька причин: бажання керівництва УВП отримати неправомірну вигоду; часткова нерентабельність легального виробництва УВП (відсутність підтримки з боку держави; моральна та фізична деградація обладнання, виробничих будівель; високі податки; затрати на електроенергію; відрухання, визначені як для промислових підприємств, хоча праця засуджених до позбавлення волі ніколи не була такою ефективною, як праця вільної людини); незаконні прохання представників місцевих правоохоронних органів та інших органів державної влади (здійснення ремонтів, отримання товарів широкого вжитку тощо), відмовляти щодо яких керівництво УВП не завжди хоче і може; потреба в коштах для вирішення поточних питань стосовно забезпечення нормального функціонування УВП через значне недофінансування кримінально-виконавчої системи з боку держави (40–60 %); необхідність в коштах для «відкатів» представникам органів місцевої влади, без яких останні не бажають розмішувати замовлення на підприємствах УВП;

– підкуп працівника державного підприємства УВП, прийняття пропозицій, обіцянки або отримання неправомірної вигоди службовою особою через низький рівень заробітної плати персоналу;

– пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі (недостатнє фінансування кримінально-виконавчої системи за постійного зростання вимогливості до персоналу з боку держави призводить до того, що персонал УВП часто змушений використовувати фінансові ресурси кримінального світу, через що відбувається зрощення

кримінальних структур з адміністрацією УВП, яка в умовах нестабільності, невпевненості в майбутньому, неprestижності служби, ігнорування державою законних інтересів персоналу на фоні постійного розширення прав і свобод засуджених не може ефективно протистояти впливу криміналітету);

- незаконна приватизація державного майна (об'єктів нерухомості тощо);

- приписки, підробка службової документації (завищені та нереальні виробничі плани «згори» спонукають до цього на місцях);

- корупція та шахрайство з фінансовими ресурсами;

- незаконне використання державного майна, коштів, природних ресурсів та корисних копалин (наприклад, гранітні, піщані кар'єри, сільгоспугіддя);

- привласнення різниці між реальними і звітними цінами на товари та послуги під час їх реалізації (особливо через посередників або приватних підприємців, які розміщують свої замовлення на підприємствах УВП в ролі субпідрядників);

- приховування реальних доходів суб'єктів господарювання від оподаткування.

Основними складовими механізму зниження тіньової діяльності на підприємствах УВП є:

- підняття престижу служби в кримінально-виконавчій системі як найдієвішого запобіжника корумпованості персоналу (від цього на 80 % залежить успішна реалізація політики держави);

- створення умов для легалізації тіньових структур;

- стимулювання підприємницької діяльності УВП через податкову, цінову політику, державні замовлення, розвиток державно-приватницького партнерства у в'язничній системі, підтримка пріоритетних напрямів, «списання» безнадійних боргів, штрафів перед бюджетом підприємств УВП та реструктуризація інших;

- застосування жорстких адміністративних і каральних заходів щодо зниження кримінальних видів підприємництва;

- усунення державних корумпованих структур та їхніх представників на всіх рівнях влади.